

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Маргарита Любомирова Габровска „Етически аспекти на специализираната институционална грижа: палиативни грижи за деца“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.3. Философия (Етика)

от доц. д-р Валентина Георгиева Кънева, Катедра по логика, етика и естетика, Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

Маргарита Габровска е с професионална квалификация „логопед“, придобита във Факултета по начална и предучилищна педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“ през 2012 г. През март 2014 г. тя завършва магистърската програма „Интегративна биоетика“ към Философски факултет на Софийския университет и след положен изпит през юли 2014 г. е зачислена за редовен докторант по етика към Катедрата по логика, етика и естетика. Отчислена е с право на защита на 20 февруари 2018 г. след успешно преминала вътрешна защита на дисертационния труд в Катедрата.

Дисертацията на Маргарита Габровска, посветена на развитието на палиативните грижи за деца, отразява професионалния ѝ опит по отношение на институционалната грижа за деца, както и интересите ѝ към едно рядко проблематизирано у нас тяхно измерение – грижите за умиращите деца. Тя е в размер от 169 страници и включва уводна част, три глави и заключение. В библиографията са посочени 25 източника на български език, 118 на английски език и 1 на немски език.

В уводната част дисертантката ясно дефинира целта на изследването: да открие „етическите проблеми, свързани с прилагането на политики и практики в полето на палиативните грижи за деца“ (с. 2-3). Ясно заявена е и ангажираността с поставените проблеми; очертани са проблемни зони по отношение на този вид грижа у нас и пътища за разрешаване на проблемите. Тезата на изследването, според която „устойчивото реализиране на палиативните грижи за деца, като холистичен подход, изисква извеждането им от полето на частното пространство и полагането им в полето на политическия ангажимент“, е добре защитена в изложението.

Проблематиката, свързана с палиативните и хосписните грижи съвсем не е само медицинска територия, въпреки решаващото значение на развитието на палиативната медицина в последните десетилетия, довело до обособяването ѝ като медицинска специалност. В тази област на грижа са видими и границите на медицината - по отношение на смъртта, но и на възможностите за терапия. Палиативните грижи биха могли да съпровождат терапията, но в много случаи са единствено възможната грижа за пациента с напреднало нелечимо заболяване, насочена към качеството на живот в оставащото му време. Осъществяването им изисква квалифициран екип от различни специалисти, обучени да предоставят комплексна грижа, насочена не само към пациента, но и към неговото семейство. Първата глава на дисертацията откроява един по-широк обществен и политически контекст, в който през 60-те и 70-те години на XX век проблемите, свързани със смъртта и умирането са изведени на преден план. Напредъкът на медицината по отношение на облекчаването на болката е проследен паралелно с повишаването на обществената чувствителност, с признаването на потребностите на децата с нелечими заболявания и на необходимостта от развитие на палиативните грижи за деца като форма на социална подкрепа.

Втората глава представя онези съвременни концепции, които разкриват етическите основания на грижата, като същевременно очертават необходимия категоричен социален и политически ангажимент. Подробно е разгледан подходът, свързан с развитието на способности, разгърнат от Марта Нусбаум в изследванията *Frontiers of Justice: Disability, Nationality, Species Membership* (2007) и *Creating Capabilities: The Human Development Approach* (2011). В анализа на Нусбаум той е подход на грижата, основан на идеята за човешко достойнство и достоен живот, който допълва дискурса на правата. Тази глава на дисертацията представя по-важни моменти от феминистките дискусии върху етиката на грижата, които имат отношение към разглежданите проблеми, и откроява съществени дефиниции на грижата и връзки с други понятия, най-вече със справедливостта.

Третата глава представя специални проблеми на палиативните грижи за деца с оглед на една централна в биоетиката проблематика, свързана с автономността и процесите на вземане на решение. Очертани са конкретни проблеми, свързани с преценката на способността на децата за разбиране на ситуацията, в която се намират. Изследването завършва с разглеждането на специфичните проблеми на грижата за екстремно недоносени деца и палиативното седиране при деца като крайна мярка, предприемана с цел облекчаване на болката. И двете области са области на трудни

решения, в които в последните години са налице значителни промени в практиките и в регламентите.

Като научен ръководител на дисертантката бих искала да подчертая самостоятелността, с която Маргарита Габровска осъществи изследване си, доброто познаване на наличната литература и на международните документи в областта. Дисертацията демонстрира интердисциплинарен подход към проблемите на грижата за деца с нелечими животозастрашаващи и животоограничаващи заболявания. Критичните ми бележки, които вече имах възможност да споделя, остават по отношение на тежестта, която е отредена в изследването на т. нар. „социално“ страдание, въпреки че дипломантката е пояснила ролята на понятието с оглед на формулирането на ясен социален и институционален ангажимент по отношение на палиативните грижи за деца в отговор на зачитането на реалните им потребности и уязвимост.

Като студент в магистърската програма по биоетика и като докторант Маргарита Габровска демонстрира активност, дисциплина и много добра организация на работа. Резултатите от нея са видими най-вече в подготвените осем на брой /според данните в автобиографията/ публикации. Част от тях представят изследвателската работа, извършена във връзка с магистърската ѝ теза: „Стигматизираното тяло – от Древна Атина до съвременен Ню Йорк /Дискурсивно-етически анализ/“. Други са публикувани доклади от конференции, които представят аспекти на темата на дисертационния труд. Сред публикациите бих открила двете статии в сп. *Социологически проблеми*: „Комерсиалното тяло – идентичност и злоупотреба“, бр. 2-3/2014; „Прилагане на принципа за най-добрия интерес при лечението на деца. “, бр. 1-2/2016.

През последните четири години Маргарита Габровска успешно участва в престижни международни и национални форуми. Като докторант тя представи свои разработки в две поредни летни училища по биоетика в рамките на международния проект „Биоетиката в контекст“, проведени съответно в Академията за политическо образование в Тутцинг, Германия през 2016 г. и в Китен през 2017 г. Маргарита Габровска е редовен участник в провежданите в София национални конференции по биоетика и биоправо. Есето ѝ „Морални и медицински аспекти на проблема с чернодробната трансплантация при пациенти с алкохолна зависимост“ бе отличено с втора награда в конкурса на Българския център по биоетика през 2015 г. От 2016 г. тя е част от екипа на проекта „Поколенчески модели на справяне с житейски кризи: биографични, социални и институционални дискурси“, с ръководител д-р Галина

Гончарова, към Националния фонд за научни изследвания. Маргарита Габровска има значителен принос за оформянето и поддържането на университетския уебсайт за биоетика: www.philosophy-bioethics.eu .

Авторефератът в размер от 28 страници представя коректно и балансирано съдържанието на дисертационния труд. Към него е приложен списък на публикациите по темата на дисертацията и справка за приносните моменти. Приносите на проведеното изследване са точно формулирани.

Нямам съвместни публикации с дисертантката.

Заключение: Въз основа на качествата на дисертационния труд, значимостта на разработката както в теоретичен план - с проясняването на етическите основания на грижата, така и с практическата приложимост на анализа с оглед на въвеждането на конкретни политики в областта на палиативните грижи за деца у нас, като член на научното жури аз убедено ще гласувам за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Маргарита Габровска.

Доц. д-р Валентина Кънева

31.05.2018 г.